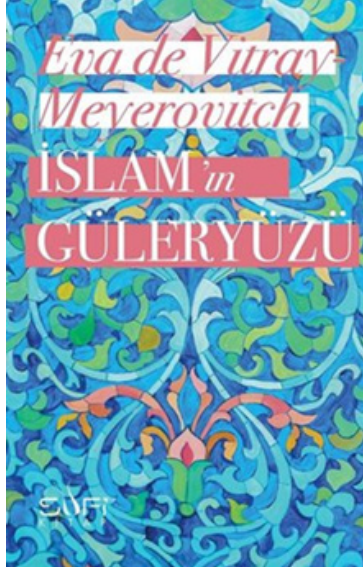

Eva de Vitray-Meyerovitch, İslam'ın Güler yüzü

Vitray-Meyerovitch, Eva de. (2020). *İslam'ın Güler yüzü*. çev. Cemal Aydın, Sufi Kitap.

Meltem Ösün RÖR
Sorumlu Yazar / Correspondence

Özet

Bu çalışmada, Eva de Vitray-Meyerovitch tarafından hazırlanan ve Cemal Aydın tarafından çevrilen, "İslam'ın Güler yüzü" isimli kitap tanıtılıp incelenmiştir. Kitap röportajdan oluşmaktadır. Sorular kitabın yazarı Eva de Vitray-Meyerovitch'in Müslüman oluşu ve Mevlana'ya olan sevgisi etrafında şekillenmektedir. Röportajı Rachel ve Jean-Pierre Cartier çifti yapmıştır. Prof. Dr. Eva de Vitray-Meyerovitch, Sorbonne ve Ezher Üniversiteleri gibi dünyada birçok üniversitede dersler ve konferanslar verdi. 1909'da doğan Eva de Vitray-Meyerovitch, Müslüman olduktan sonra Havva Hanımefendi adıyla, 24 Temmuz 1999'da vefat etti. Cenazesi Konya'ya getirildi ve Hz. Mevlânâ'nın türbesine yakın Üçler Mezarlığı'na defnedildi.

Anahtar Kelimeler: Eva de Vitray-Meyerovitch, İslam'ın Güler yüzü, Mevlana.

Abstract

In this study, the book titled "İslam'ın Güler Yüzü/İslam, l'autre visage", prepared by Eva de Vitray-Meyerovitch and translated by Cemal Aydın, was introduced and examined. The book consists of a question-and-answer interview. It is shaped around Eva de Vitray-Meyerovitch, the author of the book of Questions, becoming a Muslim and her love for Mevlana. The interview was conducted by the couple Rachel and Jean-Pierre Cartier. Prof. Dr. Eva de Vitray-Meyerovitch gave lectures and conferences in many universities around the world, such as Sorbonne and Al-Azhar Universities. Eva de Vitray-Meyerovitch, who was born in 1909, passed away on July 24, 1999, under the name Havva Hanımefendi after converting to Islam. Her body was brought to Konya and She was buried in Üçler Cemetery, close to Hz. Mevlana's tomb.

Keywords: Eva de Vitray-Meyerovitch, Islam, l'autre visage, Mevlana.

Giriş

Yazar Eva de Vitray-Meyerovitch, 1909 doğumlu, Katolik bir ailede yetişmiş profesördür. Fransa'nın dünya çapında bilinen, İlmî Araştırmalar ve Milli Merkezi'nde (CNRS), yönetici olarak çalışmıştır. İkbal ve onun şeyhi Mevlana'yı keşfettikten sonra İslam yolculuğu başlar. Meyerovitch, Farsça öğrenir ve Mevlana'nın tüm eserlerini Fransızca'ya çevirir. Müslüman olduktan sonra adı Havva olan yazar, hayatı boyunca araştırmalar yapmış ve Mevlana'ya yoğun bir ilgi duymuştur. Vasiyeti üzerine, vefatından sonra cenazesi Mevlana'nın gölgesinde Üçler mezarlığına defnedilmiştir.

Bir röportaj kitabı olan *İslam'ın Gülüyüzü*, Rachel ve Jean-Pierre Cartier çifti tarafından yapılan röportaj sonucu ortaya çıkmıştır. Vitray-Meyerovitch, Eva de., et. al. (1995). *İslam, l'autre visage: Entretiens avec Rachel et Jean-Pierre Cartier* (in French), Albin Michel künyesiyle Fransızca yayınlanmıştır. Kitapta temel olarak, Meyerovitch'in İslam'a giden yoldaki serüveni ve onun Mevlana sevgisi anlatılmaktadır.

Meyerovitch'e ilk olarak, nasıl Müslüman olduğu soruluyor. O da İskoçya asıllı, Anglikan mezhebinden olan ninesinin tesiri altında kaldığından, onun ne kadar dürüst bir insan olduğundan söz ediyor. Büyük babasıyla evlenmek için Katolikliğe geçen ninesi, bunun önemli bir durum olmadığını söylemiş. Bu durum Meyerovitch için düşündürücü olmuş.

Koyu Katolik bir çocukluk yaşamış, kiliselere gitmiş ve dindar bir kız çocuğu olarak yetiştirilmiş. İlk olarak Boulagne'de yatılı bir okulda kalmış ve daha sonra Paris Notre-Dame Kilisesi'ne yakın bir kolejde eğitimine devam etmiş. 18 yaşındayken Carmelite isimli bir tarikatla rahibe olma hayalleri kurarmış. Latince-Grekçe bölümünü bitirdikten sonra, hukuk okumuş ve ardından felsefe doktorasına başlamış.

Meyerovitch, 1925 yıllarında çevresini kuşatan gelenekçilikten ıstırap duyduğundan söz ediyor. Rahipleri ise ona devamlı dua etmesini öğütüyormuş. Onların otoriter tutumları ve Meyerovitch'in kandırmaya karşı olan düşünceleri birleşince, ortaya onu huzursuz eden bir durum çıkmış. Kendisini, dinine yürekten bağlı hissedemediğini ifade ediyor. Felsefe okumaya başlayınca bu huzursuzluk daha da artmış ve bu durumu, içinde aşk ve sevgi olmayan cinsel bir ilişkiye benzetmiş (s. 18).

Gördüğü tarih eğitimi sayesinde, İncillerin ilk metinlerinin 4.yüzyıldan kalma olduğunu, onların da asıl İncillerin tercümelerinin tercümeleri olduğundan söz ediyor. Bundan dolayı, Katolik cemaatine mensup birinin Meyerovitch gibi sorgulayıcı bir yapıya sahip olmaması gerekmektedir. Bu huzursuzluğun nedeni olarak gösterdiği dogmalar ve kilisenin otoriter tutumlarına karşı, Tanrı adına yetki kullanmasına tahammül edemediğini dile getiriyor. Bundan sonraki süreçte Meyerovitch, dini bir yaşantı ihtiyacını gidermek için Budizm'e yönelmiş. Onu etkileyen bazı noktalar olmasına rağmen, hala tam oturmayan ve uzak kalan bir şeyler olmuş.

Hayatı, evliliği ve savaşın ortasında geçirdiği sıkıntılı günlerden sonra, Bilimsel Araştırmalar Milli Merkezi'nde araştırmacı olarak çalışmaya başlamış. Burada aynı zamanda "Eflatun'da Simgecilik (Sembolizm)" isimli

tezi üzerinde çalışıyormuş. Bu süreçte profesör unvanını almış ve dersler vermiş. 1969 yılında gittiği Mısır'da, Mevlana tercümesi yaparken ne kadar huzurlu olduğundan bahsediyor. Fransa'ya döndükten sonra çeşitli ülkelerde konferanslar vermeye başlamış. Bu konferanslar genellikle İslam ve tasavvuf hakkında olmuş.

Meyerovitch İslam'la tanışması hususunda, savaş sırasında çok kötü şeyler gördüğünü ve sorularının cevapsız kaldığını ifade ediyor. Mutlak'ın bir susuzluğunu çektiğini, Hakk'ın ve Hakikat'in arayışı içinde olduğunu söylüyor. Araştırma merkezindeyken, yıllar öncesinden bir dostu onu görmeye gitmiş. Uzun uzadıya bir sohbetin sonunda Meyerovitch'e, İkbâl'in bir kitabını hediye etmiş. Kitabı okudukça tüm sorularına cevap bulduğunu, evrenselliğe ve hakikate ulaştığını hissetmiş. Daha sonra kitabı tercüme etmeye başlamış. Müslüman olduğunu fakat hiçbir şeyi inkâr etmediğini, sadece kendisini huzursuz eden dogmaları bir kenara bıraktığını dile getiriyor.

Kitap onu araştırmaya itmiş ve İslam hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak istemiş. İkbâl'de dikkatini çeken şeyin, onun dünya görüşündeki birlik anlayışı olduğunu dile getiriyor. Kur'an'ın temel esasları ile bilimin keşiflerini sürekli olarak karşılaştırma arzusu Meyerovitch'i derinden etkilemiş. İkbâl'in "Ne Afgan vardır, ne Türk, ne de Tataroğlu. Bizler hepimiz aynı bahçenin, aynı ağacın meyveleriyiz. Bizler aynı baharın açmış çiçekleriyiz" sözünü çok sevdiğini söylüyor (s. 40). İkbâl ve Mevlana arasındaki uyumu, Virgile'in Dante'ye kılavuzluk etmesine benzetiyor. Mevlana'nın İkbâl'e rehberlik ettiğini, ikisinin de şair, düşünür ve sufi olduklarını dile getiriyor.

Meyerovitch'in kitabı okuduktan hemen sonra aklına yığınla soru takılmış. Bunun basit bir durum olmadığını, insanın gömlek değiştirir gibi din değiştiremeyeceğini dile getiriyor. Hristiyanlık hakkında yüksek tabakadan gelen bir aileye mensup genç bir kızın edinebileceği bir bilgiye sahip olduğunu, belki de bazı şeyleri kendisinin yanlış anladığını düşündüğünden bahsediyor. Bundan dolayı üç sene boyunca İncil metinlerinin tefsiri üzerinde çalışmış. Çok geçmeden, İslam'ın tüm bu temel hususlardan hiçbir şeyi inkâr etmediği kanaatine varmış.

Bu durum; İslam'ın Tevrat ve İncil gibi sahih bir kitapta somutlaştırılan her vahyi kabul etmesi, reddetmemesi Meyerovitch'e oldukça çarpıcı gelmiş. En üstün derecede kitaplı din olarak İslam'ı görmüş ve İslam'ın gerçek manada bir kitaba dayandığını fark etmiştir. Gelenek, kilise düzeni, din adamları, ruhbanlık ve otorite İslam'da yer almadığı için, her şey kitaba bağlıdır. İncil'in Tevrat ve Kur'an'la kıyaslandığında vahyedilmiş değil, ilham edilmiş bir kitap olduğunu söylemiştir.

Kur'an'ı okuma hususunda Meyerovitch, "Asıl kural, tabir caizse, Allah kelamı olan Kur'an'ı o anda size doğrudan doğruya vahyediliyormuş gibi okumaktır. Dikkat edin, "o anda" diyorum. Çünkü bazen ikinci bir okuyuşta, zihninize bambaşka bir mana gelebilir. Kur'an okumak, bir bakıma sürekli yaşanan bir Ökaristi'dir.¹ Kur'an'la bu senli benli oluş,

1 Ökaristi: Katoliklerde, Hz. İsa'nın etini ve kanını temsil eden şaraplı ekmekle yapılan ayindir.

bana bazı Müslüman dostlarımın "Kur'an bizim Ökaristimizdir!" sözünü hatırlatıyor." demiştir (s. 49).

Meyerovitch, İslam dinini yani Allah'a teslim oluşu, tekerleğin poyrasına, değişmeyen merkezine benzetmektedir. Kişi eğer tekerleğin ortasında ve Allah'a teslim olmuş bir vaziyette ise, Hristiyan, Budist veya Müslüman olması fark etmeksizin Hakikat'in içindedir. Fakat tekerleğin jantında kalırsanız, sizi fanatik mollalara veya yobaz Katoliklere benzetmektedir. Tekerleğin merkezinde fanatizme yer olmadığını, merkeze varıldığında başkalarıyla da karşılaşıldığını ifade etmektedir.

Diğer dinlerde olduğu gibi, Allah'ın ne baba ne de anne kavramına uygun olduğunu, onu bu kalıplara koymanın saygısızlık olduğunu dile getirmiştir. Allah mutlaktır. "La ilahe illallah" ifadesinin gerçek anlamıyla, "Gerçeklikten (Hakk'tan) başka gerçeklik yoktur." şeklinde çevrilmesi gerektiğini söylemiştir (s. 51).

Hz. Peygamber'in zorunlu olarak okuma yazma bilmeyişini yani fikren bakir olmasını, Hz. Meryem'in bedenlen bakire olmasına benzetmiştir. Kahire'de bulunduğu sırada hatırı sayılır dostları tarafından Kur'an'ın ilk müsveddelerinden birini görme şansını elde etmiştir. Bir ceylan derisinin üzerine dağlama yöntemiyle, Hz. Peygamber'in vahyi aldığı anda yazdığını ayetler kaydedilmiş. Bununla birlikte Kur'an'ın Hz. Peygamber hayattayken, bir bütün halinde bulunduğunu dile getirmiştir.

Meyerovitch, Hz. İsa ve Hz. Peygamber karşılaştırması sorusuna, Müslümanların Hz. Peygamber'e tapmadıklarını belirtmiştir. Ona göre, bir adamın ilahi ve beşer olmak üzere çift tabiata sahip olması mümkün değildir. Yahudiler de tıpkı Müslümanlar gibi, Hz. Musa'yı ilahlaştırmamışlardır. Kur'an'da yer alan hadislerde, Hz. Muhammed'in bazen bir insan gibi, bazen de kendisine vahyedilen kutsal kelamı direkt olarak aktardığını söylemiştir. Bu durumda düşmanları da dâhil hiç kimse, kendisini Allah yerine koyduğunu düşünmemiştir.

Meyerovitch Türkiye'de iken kendisini tam anlamıyla evinde hissettiğini, evine kavuşan bir kedi olduğunu söylemiştir. Hatta bir gün eğlenmek üzere bir falcıya gittiğini, falında Konya'da bir üstadın yanına oturduğunu, onun söylediği şeyleri farklı bir dilde yazdığını görmüştür.

İslam'a ilk adımlarını attığı zaman boşluğa düşen Meyerovitch, kendisine bir rehber ararken: "Bana ne yapmam gerektiğini sen söyle! Bana bir işaret gönder.." diye niyaz ettiğini ifade etmiştir (s. 59). Bunun sonucunda bir rüya görmüştür. Rüyada kendisini kabre konulmuş, fakat aynı zamanda yine kendisini mezarın dışından görmüştür. Mezar taşında ise Eva ismi, Arapça veya Farsça bir biçimde "Havva" olarak yazılmış. Uyandığında ise: "Bak yavrum, sen bir işaret istedin, işte senin işaretin. Sen Müslüman bir hanım olarak gömüleceksin!" denildiğini hatırlamıştır (s. 60).

Bu rüyadan yaklaşık on beş yıl sonra İstanbul'a gelen Meyerovitch, orada Mevlevi bir dervişle tanışmıştır. Aynı zamanda mimar olan bu derviş, Meyerovitch'i restorasyon çalışmaları yaptığı eski bir Mevlevi tekkesine davet etmiştir. Tekkeye giden Meyerovitch, gözlerine inanmadığını,

rüyasında gördüğü mezar taşının aynısını karşısında bulduğunu ifade ediyor. Bu olaydan birkaç sene sonra resmi olarak Havva ismini almıştır. Ona göre, sanki her şey Müslüman olması için birbirine ekleniyordu. Çoğu İslam âdetinin zaten kendi içinde var olduğunu dile getiriyor, buna örnek olarak ise üzerinde Allah yazılı bir kâğıt parçasını çöpe atmadığını gerekirse yaktığını ifade ediyor.

İslam'a girdiği sırada araştırmalarına devam etmiş ve bu süreçte birçok arkadaşını da kaybetmiştir. Bir gün yanına Yemen'den yeni dönen bir genç gitmiş ve ona yıldızlı semadan, çölün sessizliğinden ve halkın misafirperverliğinden bahsettikten sonra, Müslüman olacağını söylemiştir. Bunun üzerine Meyerovitch, bunların yeterli olmadığını, İslam'a girmenin uzun bir çile gerektirdiğini ve insanın kendisini boş arzu ve isteklerden arındırmak olduğunu, bu bağlamda önce kendisini hazırlaması gerektiğini öğütlemiştir.

Mevlana'yı nasıl keşfettiniz sorusu sorulduğunda Meyerovitch, İkbâl'in eserini okurken sık sık adının geçtiğinden söz ediyor. Bunun üzerine iyice meraklanmış ve kütüphanelere koşmuş. Araştırmalarının sonucunda Mevlana'nın 13.yüzyılda yaşamış bir mutasavvıf olduğunu öğrenmiş. Fazla tercümesi bulunmayan bu eserler ona çok çarpıcı gelmiş ve bunları Batı'ya tanıtmak için üç senelik bir Farsça eğitimi almış. Aziz Fransuva'nın çağdaşı olduğunu ve ona benzediğini fark etmiş. Mevlana'nın tek görevinin uyuyan ruhları uyandırmak olduğunu ve en önemli eserinin de, kendisinin de tercümesini yaptığı Mesnevi olduğunu belirtiyor.

Özellikle Mevlana'nın evren, fizik ve astronomi hakkında bildikleri onu şaşkına çevirmiş. Meyerovitch, Mevlana ile olan ilişkisini, şeyh mürid ve hoca talebe ilişkisine benzetiyor. Hayatını ona vakfettiğini ve tercüme ettiği eserleri tekrardan, bu kez mütercim gözü olmadan okuduğunu belirtiyor. Mevlana'nın hayat hikâyesine son derece hâkim olan Meyerovitch, onun Şemsi Tebrizi ile karşılaşmasından ve bu inziva sonucunda: "Hamdım, piştım, yandım." sözünü dile getirdiğinden bahsediyor. Daha sonra Şems'in kaybolması ve Mevlana'nın uzunca bir süre kendini araması sonunda, sema bulunuyor. Meyerovitch semayı, kâinatı kucaklayan kutsal bir ayin olarak görüyor. Daha sonra Mevlana'nın oğlu Sultan Veled tarafından sema, belli bir düzene konmuş ve kurumsallaştırılmıştır.

Meyerovitch'e sema hakkında en etkilendiği şiir sorulduğunda şunu aktarıyor:

*Ey güneş! Doğ artık! Raks ediyor atomlar,
Raks ediyor vecde gelmiş ruhlar,
Söyleyeceğim kulağına bu raks nereye götürür.
Bütün atomlar hem havadaki hem de çöldeki,
Kendisini kaybetmiş, bilesin, öylesine ki,
Her bir atom, sefil ya da bahtiyar,
Vurgun Güneş'e hiçbir şey diyemeyecek kadar (s. 82).*

Mevlana, semada yer alan semazen sayısını, güneş sistemindeki gezegen sayısını esas alarak belirlemiştir. Semazenlerin sayısı daima

dokuz veya dokuzun katları olmaktadır. Sema kadar kullanılan musikin de önemine değinilmiştir. Meyerovitch Mevlana'nın, her an vecd halinde, Allah'a en yakın halde olduğunu belirtiyor. Artık Mevlana ile senli benli olduğunu ve hemen hemen tüm eserlerini tercüme ettiğini söylüyor.

Meyerovitch, her şeyin aşka dayandığını ve Kur'an'da, Allah'ın insana şah damarından daha yakın olduğunu belirtildiğinden bahsetmiştir. Kişi sevmesini bilirse, O'nu kendi gönlünde bulur. Hazreti Peygamber'in ağzından Yüce Allah söyle seslenir: "Yere ve göğe sığmam, fakat mümin kulunun gönlüne sığarım!" (s. 90).

Tevekkül ve hamd etmenin öneminden söz eden Meyerovitch, sufinin Allah ile birleşip kaynaşması hususuna da değiniyor. Özellikle Mevlana'nın vahdet ve birlik konusunda dile getirdiği menkıbeleri anlatıyor. Tekrar Mevlana'nın sezgisel gücüne dikkat çekiyor ve şu metni aktarıyor:

*Varlık dünyasına geldiğin anda,
Bir merdiven konulur önüne kaçabilmen için.
Sen önce mineral oldun, sonra bitkiye dönüştün,
Ardından hayvan oldun, bunu nasıl bilmezsin?
Sonra insan haline geldin:
Bilgiyle, akılla, imanla donanmış;
Topraktan çıkarılmış bak şu vücuda:
Ne mükemmellik kazanmış!
İnsanlık durumunu aştığında,
Şüphesiz melek olacaksın;
O zaman işin bitecek toprakla;
Yurdun yuvan gök olacak.
Aş meleklik durumunu bile:
Dal şu okyanusa da,
Senin bir damla suyun, olabilsin deniz... (s. 96).*

Mevlana'nın devamlı, öbür dünyanın sevincinden ve mutluluğundan bahsettiğini aktarıyor. Bu sonuç onun için saadettir, tıpkı hepimizin asıl yaratılma nedeni olduğu gibi... Devamlı hayranlık dolu olduğundan, bu derin düşünceler onu zaman zaman alışılmadık yollara sürüklemiştir. Bir sperm damlasının karmaşık ve ahenkli bir insan vücudu oluşu, organların gelişimi, zekânın yükselişi bu evrimin bir gayesi olduğuna işaret etmektedir. Mevlana da kendi görevini "ruhu sevince boğmak" olarak görmüştür. Mevlana, tüm insanlığın sorumluluğunu kendi üzerine aldığını ve Allah'tan onları olgunluğa erdirmesini istediğini belirtmiştir. Meyerovitch de bu hususu, şeyhin insanı kemale erdirecek rolüyle açıklamıştır.

Meyerovitch, Mevlana'nın ölüm yıldönümünün "Şeb-i Arus/Düğün Gecesi" olarak adlandırıldığını ifade ediyor. Ona göre ölüm en yüce mutluluktur. Mevlana'nın cenaze töreninin Eflaki'den okuduğu kadarıyla, eşsiz olduğunu aktarıyor. Müslümanlar, Yahudiler, Hristiyanlar herkes ağlamış ve kendinden geçmiş. Herkes onda, kendinden bir şeyler buluyormuş. Herkes kendi dinine uygun olarak tepki göstermiş ve kimse kimseye karışmamış. Böylesine evrensel bir dini birlikteliğin daha önce görülmediğinden söz ediyor.

Mevlana'nın türbesinin Konya'nın kalbi olduğunu söyleyen Meyerovitch, oranın hakiki bir huzur ve mutluluk yeri olduğunu ekliyor. Mevlana'nın hemen yanında, cennetin kapısında kendisini karşılayan Hz. Peygamber'e saygısından dolayı ayakta ölmek isteyen oğlu Sultan vardır. Daha sonra Konya ile ilgili düşüncelerini aktarıyor ve bu şehrin alelaide bir şehir olmadığını ifade ediyor. Tarihte Hristiyanlaştırılmış ilk şehir olduğunu ve Aziz Pavlus'un İconium'u olduğunu da belirtiyor.

Meyerovitch, bildiği tüm şehirler arasında kendisini saran yumuşaklık ve iman atmosferiyle birbirine benzeyen üç şehir olduğundan bahsediyor. Bunlar, Konya, Medine ve Assise şehirleridir. Ona göre, büyük mistikler oturdukları şehrin içine sinerler. Ölümlerinden yüzyıllar sonra bile varlıkları hala hissedilir ve dikkat kesilirse, hayatları boyunca duymuş oldukları o Mutlak açlığın, susuzluğun ve Allah aşkının hissedileceğini belirtmiştir.

Soruları yönelten kişi, inanç duygusunun zorlamayla değil insanın içinden gelerek olması gerektiğini söylediğinde, Meyerovitch ona aynen katılıyor. Ona göre bilinen ve hayal edilenin çok ötesinde bir Mutlak mevcuttur. O Mutlak kendisini açıkça duyurur veya duyurmaz. Meyerovitch'e göre ibadet, cemaati birbirine bağlamaya ve pekiştirmeye hizmet etmelidir. Eğer bu olmazsa İslam'ın metafizik bir Tanrıcılık ve bulanık bir dünya görüşü olma tehlikesini ifade ediyor. Ona göre İslam ibadeti, kozmik bir ibadettir ve mevsimlerle, ayla, güneşle uyumludur. Kutsallaşan bir evrenle birleşir ve bütünleşir. Namazı ise; bir ağaç gibi ayakta, bir insan gibi diz çökmüş ve bir taş gibi secdeye kapanmış şekilde dua etmeye benzetiyor. Namazda insan tüm kâinatı eline alır ve onu takdim eder. Fatıha ise, ayakta ve cemaatle okunan tek duadır. İslam dininde dinden çıkmanın olmadığını fakat Hristiyanlıkta bu durumun yıllardır devam ettiğini, insanların öldürüldüğünü aktarıyor.

Meyerovitch'e ideal İslam'ı tanıttığı ve cihat İslam'ından söz etmediği söyleniyor. O da, bu durumun Hristiyanlıkta da olduğunu vurguluyor. Sosyolojik bir araştırma yapmadığından dolayı, ilkeleri esas almanın ve prensiplere dayanmanın zorunluluğunu da ekliyor. İslam'ın temel ilkelerini ise, tıpkı Hristiyanlıkta olduğu gibi, sevgi, şefkat ve evrenselliğe dayandırıyor.

İslam'da kadının yeri hususunda, Pakistanlı ve Endonezyalı kız öğrencilerinin serbest hayatlarından örnekler vererek açıklıyor. Bu durumda mukayese söz konusu olduğunda, sosyolojiyi ve kültürel çevreyi elden bırakmamanın öneminden söz ediyor. Ona göre, kemikleşen veya gerici olan İslam değil, İslam'ın izinden gitmeyen sosyolojidir. Buna örnek olarak, İslam hukukunda, kadınlara nikâh akdi sırasında tanınan imkânları vermiştir. Örneğin bir kadın ruh hastalıkları hastanesine yatırılırsa bile, kocası eşinin üzerine ikinci bir eş alma hakkına sahip değildir. Bu kural kâğıda yazılı ve itiraz edilmeyecek kesin bir konu olarak kabul edilir. Fakat az gelişen bölgelerde bu hak ve tanınan diğer imkânlar bilinmiyor.

Meyerovitch, görünüşte dini olan bu olayların aslında sosyolojiyle alakalı olduğunu savunuyor. Sömürgecilikten doğan bir toplumda ortaya çıkan dar kafalı insanlar, batılı bir kadını kötü kadın olarak görüyorlar. Onlar için Batı denince akla, mini etekler veya plajlarda

üstsüz güneşlenenler geliyor. Ona göre bugünkü İslam'ın en büyük sorunu, Kur'anî hukukun bir bakıma, Kur'an'da mündemiç olmasıdır ve bu durum da ıslahatı zorlaştırmıştır. Bu durumun Katolik kiliselerinde de olduğuna dikkat çekiyor ve özellikle evlenip boşanan kadınların yaşadığı zorluklardan bahsediyor. Fakat İslam'da yeniden evlenmenin mümkün olduğunu ifade ediyor.

Bu konuda kadının aşağı görülmediğini ve Kur'an'da da "Mümin erkekler ve mümin kadınlar..." diye söz edildiğini aktarıyor. Kadın kocası üzerinde, en az erkeğin karısı üzerindeki haklara sahiptir. Fakat aynı mevzu miras konusunda bu şekilde değildir. Kız kardeş, erkek kardeşinin ancak yarısı kadar miras alabilir. Meyerovitch bu konuda çok şaşırdığını fakat hukuki bir hükmün bağlamı dışında tek başına ele almanın doğru olmadığını söylüyor. İslam hukukunda evlilik, her zaman karı kocanın mallarının ayrılığı esasına dayanır. Eğer koca iflas ederse kadın bu durumdan bağımsız olarak çalışır ve elindeki imkânları nasıl isterse o şekilde değerlendirir. Fakat erkeğin bakması gereken kişi sayısı ve bunun verdiği sorumluluk daha fazladır. Burada bir bakıma kadın erkekten maddi anlamda daha özgürdür.

Meyerovitch İslam hukukunun çağa ayak uydurması konusunda Gazali'nin şu sözünü örnek gösteriyor: "Bunun devirlere göre değişmesi gerektiği apaçık ortadadır." (s. 132). Konuyla ilgi *riba* örneğini vermiştir. Ortaçağ'da çiftçilere faizle para verirken günümüzde hisse senetleriyle bir şirket kurulduğunda ribadan bahsedilmemektedir. Bunun nedeni eskisi gibi bir riski olmamasındandır.

Birden fazla kadınla evlilik hususunda Meyerovitch, bunun son derece sınırlandırılmış olduğunu belirtiyor. Hz. Peygamber'den önce Arabistan kadınları birer eşya olarak görülmüş ve evlenme konusunda bir sınır koyulmamıştır. Hz. Peygamber de bu durumu ortadan kaldırmak yerine büyük ölçüde sınırlandırmıştır. Özellikle savaşta eşlerini kaybeden kadınlar, fuhuşa mecbur kalmamak için bir adamın ikinci eşi olmayı kabul etmişlerdir. Özetle çok kadınla evlilik olağanüstü durumlar halinde geçerli ve temel kural tek kadınla evliliiktir. Zamanla erkekler kendilerinin üstün olduklarına inanmış ve bu durumu göz ardı etmişlerdir.

Meyerovitch'ten kutsal savaş olarak görülen *cihad* hakkında konuşması isteniyor. O ise, bunun yanlış anlaşılma olduğunu, cihadın mücadele etmek manasına geldiğini belirtiyor. İslam'da bu mücadelenin günahlarımıza, kendimize yani bizzat nefsimize karşı yapılması gerektiğini ifade ediyor. Bu anlamı dışında kullananlar ise siyasilerdir. Toprakları fethetmek istediklerinde bunun kutsal bir savaş olduğunu söylediklerini belirtiyor.

Çador konusunda, İslami bir örtünme olmadığını, Kur'an'da kadınlara edepi bir şekilde giyinmenin emredildiğini, fakat hiçbir zaman peçe takmanın gereğinden bahsedilmediğini söylüyor. Recm cezasının da, görüştüğü uzmanlar doğrultusunda İslami olmadığını aktarıyor. İslam'da zina cezası konusunda kadın ve erkeğin eşit olduğu unutulmamalıdır. Meyerovitch bu meselelerin, derin İslam ile alakası olmayan problemler olduğunu söylüyor. Bu İslam'da bulunan mutasavvıf ve veliler arasında birçok kadının da bulunduğunu ve bu kadınların da oldukça fazla müridleri

olduğunu ekliyor. Bu kadınlardan en meşhuru Rabia Hatun onu bir hayli etkilemiş. Rabia Hatun'un ibadetin çıkarsız olması hakkında söylediği şu sözleri ekliyor: "Yarabbi! Eğer ben sana cehennem korkusuyla ibadet ediyorsam, yak beni cehenneminde! Eğer ben sana cennet ümidiyle ibadet ediyorsam, kov beni cennetinden! Ama ben sana sırf Sen olduğun için ibadet ediyorsam, ölümsüz güzelliğini esirgeme benden!" (s. 141).

Meyerovitch'e göre, sadece açık bir kalp Esas'ın esasını kavrayabilir. Mutasavvıf, her şeyden önce görülmeyeni görür ve hayatını buna adar. Sufiler kâmil insanı, ikinci defa doğan ve kendi suretinde yaratıldığı ilahi Varlık'la özdeki birlikteliğinin tam anlamıyla farkına varan insan olarak tanımlamıştır. Mevlana da bu husus için *ruhun dirilişi* demiştir. Ruhun dirilmesi, nihai Gerçek'le olan bu benzerliği görmekten geçer. Meyerovitch aynı zamanda, Kur'an'ın bir hatırlatma olduğuna değiniyor. Pek çok ayet ve surede yer alan "hatırlama, hatırlatma" ifadeleri, ebedi olanın ve ruh tarafından algılananın bir hatırlatmasıdır. İslam'a göre, Allah hiçbir halkı vahiysiz bırakmamıştır. İslam'ı bir bakıma büyük dinlerin ortak paydası olarak görmüş ve ibadet konusunda kutsal metinlerde geçen "oku, hatırlat, yeniden söyle ve unutulmaları zikret!" ifadelerini örnek göstermiştir.

Ruhların doğmadan önce Allah'a bağlılık yemini ettiği ayeti örnek göstererek, şahitlik kavramına değinmiştir. Bir kişinin yapabileceği en büyük şahitliğin, Allah'a boyun eğmek ve O'na teslim olmak olduğunu söylemiştir. Mevlana ve İkbâl'in "ego" dedikleri kavram, Hindu inancına yakın bir kavramdır. Bu durumda, *küçük ben* ile *büyük ego* arasında bir mesafe ve kaynaşma durumu söz konusudur. İslam'da ruhların bedenlerden önce var olduğunu ve geçmiş hatırladıklarını ifade ediyor. Meyerovitch bu noktada, zikrin bir hatırlatma yolu olduğunu açıklıyor. Zihin kapatılır ve devamlı tekrar sayesinde kişi hatırlamaya başlar.

Meyerovitch'ten hac ziyareti hakkında konuşması istendiğinde, birinin hac ibadeti diğerinin umre ziyareti olduğunu söylüyor. Hacca gitmek için kişinin, iflasa sürüklenmemek, karısını ve çocuklarını gerekli ihtiyaçlardan mahrum bırakmaması gereklidir. Gayrimüslimlerin hac ziyareti yapmasının Hz. Peygamber döneminden beri yasak olduğunu ifade ediyor. Bir kişi haccetmek isterse, yola çıkmasını kolaylaştıracak hadiseler karşısına çıkar. Meyerovitch için de bu durum böyle olmuş. Haccetmeyi çok istediği bir vakit yatağa yattığında: "Bu hacca gerçekten yapmam gerekiyorsa, gerekeni yap!" diye Allah'a yakarmış (s. 167). Rüyasında siyah beyaz çizgili bir elbise giyen adamın ona: "Hoş geldin! Sen Medine'ye gideceksin!" dediğini görmüş. Daha sonra bu adamın, Medine'de bulunan Peygamber Camii'nin muhafızı olduğunu öğreniyor. Sabah uyandığında beraber gideceği ve uzun zamandır belediye başkanlığından izin alamayan arkadaşından olumlu bir telefon almış. Fakat yine de bu süreç kolay olmamış ve pek çok aksilikle uğraşmış. Tavaftan çok heyecanlandığını ve etkileyici bir durum olduğunu aktarıyor. Hacda olağanüstü bir birlik ve bütünlük duygusuna erdiğini ve bilinçlendiğini ifade ediyor. Son olarak, İslam'ın içinde olmanın, Müslüman olmanın bu şekilde maddi ve manevi bir cemaate ait olduğunu hissetmesini vurgulayarak sözlerini noktalıyor.

Sonuç

Bu çalışma, Hristiyan bir ailede büyüyen Eva de Vitray-Meyerovitch'in İslam yolculuğunu anlatmaktadır. Yazarın nasıl Müslüman olduğu, İslam'la nasıl tanıştığı ve temelde Mevlana ile ilişkisinden söz edilmektedir. Kitap soru-cevap şeklinde ilerlediğinden, okuyucu istediği sorulara cevap bulabilecektir. Anlatım dili sadece ve akıcıdır. Mevlana ve İslam'ın mistik boyutlarına da değinen kitap, konuyla ilgili araştırma yapacaklara yardımcı olabilecek niteliktedir.

Kaynaklar / References

Vitray-Meyerovitch, Eva de., et. al. (1995). *İslam, l'autre visage: Entretiens avec Rachel et Jean-Pierre Cartier* (in French), Albin Michel.

Vitray-Meyerovitch, Eva de. (2020). *İslam'ın Gülüyüzü*. çev. Cemal Aydın. Sufi Kitap.